

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 12

Засновано у 2013 році

Рівне – 2019

**Ministry of Education and Science of Ukraine
Rivne State University of the Humanities**

**PSYCHOLOGY:
REALITY AND PERSPECTIVES**

Compilation of scientific papers

Issue 12

Founded in 2013

Rivne – 2019

Психологія: реальність і перспективи: збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 12 / упоряд.: Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова; ред. кол. : Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова, В. І. Безлюдна. – Рівне : РДГУ, 2019. – 244 с.

Збірник наукових праць «Психологія: реальність і перспективи» включено до Переліку наукових фахових видань України з психології
(на підставі Рішення Атестаційної колегії МОН України від 29 вересня 2016 та Наказу Міністерства освіти і науки України від 07.10.2016, № 1222)

Свідоцтво про державну реєстрацію: Серія КВ № 18713-7513 Р

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психології. Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Заступник головного редактора:

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Відповідальний секретар:

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ РАДИ:

Максименко Сергій Дмитрович – академік-секретар відділення психології, вікової фізіології дефектології НАПН України, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології імені Г. С. Костюка.

Лєвовицький Тадеуш – доктор гуманістичних наук, професор відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти, ректор Вищої педагогічної школи, м. Варшава (Республіка Польща).

Ягієло Ярослав – доктор хабілітований, професор Академії імені Яна Длугоша, м Ченстохова (Республіка Польща).

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, ректор Національного університету «Острозька академія».

Шугаєва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ:

Вірна Жанна Петрівна – доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Гошовський Ярослав Олександрович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки.

Івашкевич Едуард Зенонович – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету.

Камінська Ольга Володимирівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету.

Кулаков Руслан Станіславович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету.

Михальчук Наталія Олександрівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики англійської мови та прикладної лінгвістики Рівненського державного гуманітарного університету.

Назаревич Вікторія В'ячеславівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Немеш Олена Миколаївна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової і педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Павелків Віталій Романович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри вікової та педагогічної психології, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Созонюк Ольга Степанівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету.

Упорядники: **проф. Р. В. Павелків, проф. Н. В. Корчакова.**

Науково-бібліографічне редагування: **наукова бібліотека РДГУ.**

Рецензент: **Журавльова Лариса Петрівна** – доктор психологічних наук, професор, академік Академії наук вищої освіти України, завідувач кафедри теоретичної психології та психології розвитку Житомирського державного університету імені І. Франка.

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол № 3 від 28 березня 2019 року).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

2. Barchii M. S. Psykholoho-pedahohichni aspekty nabuttia komunikatyvnykh umin maibutnimy pedahohamy / M. S. Barchii // Nauk. visnyk Mukachivskoho derzh. un-tu. Seriya : Pedahohika ta psykholohiia. – 2015. – Vyp. 2. – S. 98–102.
3. Bezborodykh S. M. Formuvannia konkurentospromozhnosti maibutnikh pedahohiv u protsesi profesiinoi pidhotovky : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / S. M. Bezborodykh ; Derzh. zakl. «Luhan. nats. un-t im. Tarasa Shevchenka». – Starobilsk, 2016. – 272 s.
4. Volkova N. P. Profesiino-pedahohichna komunikatsiia : navch. posib. / N. P. Volkova. – Kyiv : Akademiia, 2006. – 256 s.
5. Masliaieva O. O. Ekonomichna sutnist katehorii «konkurentospromozhnist»: definitsiia ta systematyzatsiia [Elektronnyi resurs] / O. O. Masliaieva. // Efektyvna ekonomika. – 2011. – № 10. – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_10_20.
6. Moroz H. M. Sutnist poniattia «konkurentospromozhnist fakhivtsia» yak umovy yoho uspikhu na rynku pratsi / H. M. Moroz // Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkoli : zb. nauk. pr. Klas. pryvat. un-tu. – 2018. – Vyp. 58–59. – S. 156–161.
7. Nevmerzhytska M. V. Formuvannia konkurentospromozhnosti osobystosti v umovakh masovoho suspilstva : avtoref. dys. ... kand. filosof. nauk : 09.00.03 / M. V. Nevmerzhytska ; Kyiv. nats. un-t im. Tarasa Shevchenka. – Kyiv, 2015. – 20 s.
8. Savenkova L. O. Systema komunikatyvnykh umin vykladacha [Elektronnyi resurs] / L. O. Savenkova / Naukovi pratsi. – Mykolaiv : Vyd-vo MDHU im. Petra Mohyly, 2002. – T. 24. – S. 7–14. – Rezhym dostupu : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2002/24-11-1.pdf>.

K. V. Dzhezhera COMMUNICATIVE CHANGE AS FUNCTIONAL COMPETITIVENESS OF THE FUTURE KINDERGARTEN TEACHER

In the article, based on the analysis of the essence of the teacher's competitiveness, which provides the benefits of person (in comparison with others) in certain areas of life, in particular in professional activities, on the basis of performance, success in the implementation of individual opportunities, the opinion on the possibility of evaluating the specified personal quality in terms of availability benefits in the activity and communication recognized by other people, in particular – on the indicator sociometric status (relative authority of the member of the group).

The connection between the competitiveness of the future educator and the level of formation in communist skills is substantiated. With another argument, a conclusion was made of the results of an experimental study conducted with the definition of levels of formation of communist skills of future pupils, sociometric indices of their personal status (based on the recognition of professional leaders and management quality of personality) them, confirming the influence of the first phenomenon on the second.

The obtained experimental data confirm the necessity of communicative preparation of future educators during higher education, in particular, the prospect of development and application of development programs for communicative skills in order to increase their competitiveness.

Key words: *competitiveness, communication, communicative skills, students, future teachers, future educators, personal sociometric index of student status.*

УДК 159.042-057.875

О. В. ДЖЕДЖЕРА

ЕМОЦІЙНІ ПЕРЕЖИВАННЯ ЯК ДЕТЕРМІНУЮЧИЙ ЧИННИК РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

У статті висвітлюються властивості емоційного переживання використовувати почуттєво-емоційні феномени для аналізу внутрішніх і зовнішніх впливів, виявлення їх сенсу і значення та формування ставлення особистості до цих впливів, що призводить до детермінації функціонування психіки з боку емоційних переживань і зумовлює ефективність індивідуальної діяльності. З метою доведення викладеної думки представлено дані проведеного експериментального дослідження щодо показників результативності навчання студентів, змісту їхніх емоційних переживань та кореляційного зв'язку між цими показниками, які підтверджують наявність детермінуючого впливу емоційних переживань на результати такої діяльності.

Ключові слова: *студенти, навчальна діяльність студентів, результативність навчальної діяльності студентів, переживання, емоційне переживання, чинник, регуляція, детермінуючий вплив.*

В статье освещаются свойства эмоционального переживания использовать чувственно-эмоциональные феномены для анализа внутренних и внешних влияний, выявления их смысла и значения и формирования отношения личности к этим влияниям, что приводит к детерминации функционирования психики со стороны эмоциональных переживаний и обуславливает эффективность индивидуальной деятельности. С целью доказательства изложенного мнения представлено данные проведенного экспериментального исследования относительно показателей результативности обучения, содержания эмоциональных переживаний студентов и корреляционной связи между этими показателями, которые подтверждают наличие детерминирующего влияния эмоциональных переживаний на результаты такой деятельности.

Ключевые слова: студенты, учебная деятельность студентов, результативность учебной деятельности студентов, переживание, эмоциональное переживание, фактор, регулирование, детерминирующее влияние.

Постановка проблеми. В умовах прискорення науково-технічного прогресу та інтенсифікації суспільних процесів актуалізуються вимоги до закладів вищої освіти в аспекті підвищення результативності навчальної діяльності студентів і водночас дотримання гуманістичних принципів навчання. На сучасному етапі розвитку психологічної науки пошук ефективних шляхів забезпечення зазначеної вимоги неодмінно пов'язується з виявленням як зовнішніх, так і внутрішніх детермінант учіння.

В останньому контексті увагу дослідників привертають емоційні феномени, зокрема емоційні переживання особистості, оскільки від них значною мірою залежить якість регуляції її діяльності і поведінки.

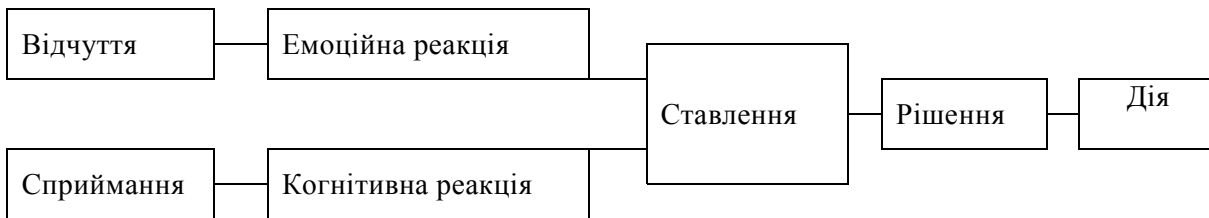
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підставою для викладеного твердження є висновки вчених про значущість переживання для життєдіяльності особистості (Ф. Лерш, Є. Богданов, М. Варій, Л. Виготський, О. Леонтьєв, В. Ортинський, К. Платонов, С. Рубінштейн, О. Рукавішников, В. Чирков), а також – про роль емоцій та емоційних переживань у навчальній діяльності людини, викладені у наукових працях О. Дусавицької, Н. Пейсахова, О. Прохорова, В. Семіченко, М. Фетіскіна, О. Чебикіна.

Так, наприклад, Ф. Лерш пояснює зв'язок між явищами переживання та діяльності властивістю переживання репрезентувати в індивідуальній свідомості процес особистісного вибору мотивів і цілей діяльності, що робить можливим його регулятивний вплив на будь-які діяльнісні прояви [4]. Натомість В. Семіченко, стверджуючи, що переживання супроводжують будь-яку «невідповідність між смислоутворюючими мотивами і реальною поведінкою» [7, с. 10], підносить значення переживання до рівня чинника утворення смислу, а М. Варій та В. Ортинський вважають його особливим внутрішнім психічним явищем з різним психоенергетичним потенціалом, який детермінує функціонування всіх підсистем психіки [1, с. 111].

Зазначимо, що більшість дослідників дотримуються думки про те, що переживання є формою відображення дійсності, викликаного зовнішніми і внутрішніми чинниками, що забезпечує вироблення певної якості ставлення до неї на основі емоційно-когнітивної оцінки ситуації та усвідомлення її сенсу. Виходячи з цієї тези, можна зробити висновок, що переживання є процесом, зумовленим внутрішніми і зовнішніми впливами, який дає змогу для відображення життєвих ситуацій на рівні відчуття та сприймання, вироблення ставлення у формі емоційної або емоційно-когнітивної оцінки, а на цій основі – прийняття рішення щодо необхідних в конкретній ситуації дій та їх реалізації в діяльності.

При цьому афективний компонент переживання виконує, на наш погляд, відносно самостійну функцію, що виявляється передусім у виробленні ставлення до життєвої ситуації та спонуканні до діяльності. Отже, як слушно стверджує Ф. Крюгер, емоційні переживання, які завжди присутні у кожному психічному явищі, створюють загальний емоційний фон для всього, що сприймається людиною [3] і є, за словами Б. Додонова, природною спонукою щодо реагування організму в тій чи іншій тональності, зумовленою ступенем збудження, напруження, самопочуття людини, та відповідної цій тональності поведінки [2].

Таким чином, переживання в динаміці має такий вигляд:

На підставі викладеного можливим є висновок, що завдяки властивості емоційного переживання використовувати почуттєво-емоційні феномени для аналізу внутрішніх і зовнішніх впливів, виявлення їх сенсу і значення, формування ставлення до них, воно детермінує ефективність функціонування психіки в цілому та будь-якої діяльності (в тому числі навчальної) зокрема.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у висвітленні результатів проведеного експериментального дослідження, які підтверджують наявність детермінуючого впливу емоційних переживань на результативність навчальної діяльності студентів (що є одним з показників її ефективності).

Виклад основного матеріалу дослідження. Для експериментального підтвердження викладеного теоретичного висновку було проведено дослідження, спрямоване на виявлення особливостей зв'язку між емоційними переживаннями студентів, що мали місце під час навчальної діяльності, та результативністю їхньої навчальної діяльності. До участі в ньому були залучені студенти трьох факультетів Рівненського державного гуманітарного університету: психолого-природничого (далі – ППФ), художньо-педагогічного (далі – ХПФ), документальних комунікацій та менеджменту (далі – ФДКМ). Зазначена вибірка зумовлювалась можливостями використання отриманих експериментальних даних для диференціації впливу емоційних переживань на результати навчальної діяльності студентів різних напрямів підготовки (гуманітарної – спеціальність «Психологія» (ППФ); мистецької – спеціальності «Театральне мистецтво», «Хореографія» (ХПФ); управлінсько-економічної – спеціальності «Менеджмент», «Економіка» (ДКМ)).

З метою виявлення особливостей емоційних переживань студентів, охоплених експериментом, застосовувались чотирьохкомпонентний (чотирьохмодальний) емоційний опитувальник «Методика виявлення домінуючих емоційних станів» Л. Рабінович та тест на визначення характеристик емоційності Є. Ільїна.

З допомогою емоційного опитувальника було виявлено ступені прояву радості, гніву, страху, печалі; знак емоційного фону, яким визначалися емоційні переживання ситуацій навчальної діяльності, схильність до оптимізму або песимізму. Так, було з'ясовано, що студентам було притаманно переживання як емоційних (радості), так і астенічних (гніву, страху, печалі) станів (див. рис. 1). Аналіз отриманих результатів дав змогу констатувати, що переживання радості були більшою мірою притаманні студентам ХПФ (34,4%) та ФДКМ (32,8%). Натомість тільки 25,6% студентів ППФ характеризувались радісними переживаннями.

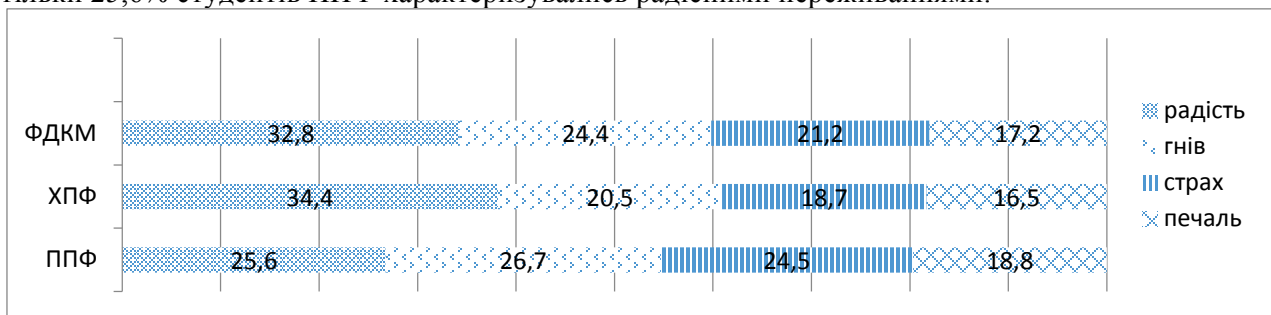

Рис. 1. Переживання емоційних станів радості, гніву, страху, печалі студентами ППФ, ХПФ та ФДКМ

При цьому у порівнянні з іншими факультетами дещо більша кількість студентів ППФ були схильні до переживання гніву (26,7%), страху (24,5%), печалі (18,8%). Водночас з допомогою методики Є. Ільїна було з'ясовано, що характеристики емоційності (емоційна збудливість; інтенсивність емоцій; стійкість емоцій; вплив емоцій на ефективність діяльності та спілкування) виявлялися в континуумі від низького до високого рівнів, хоча мінімальний та максимальний рівні їх прояву були зафіксовані лише у незначного числа досліджуваних з усіх факультетів. Більшості учасників експерименту був притаманний здебільшого середній та

високий рівні вираженості досліджуваних показників при емоційній збудливості переважно середнього та низького рівнів (див. рис. 2).

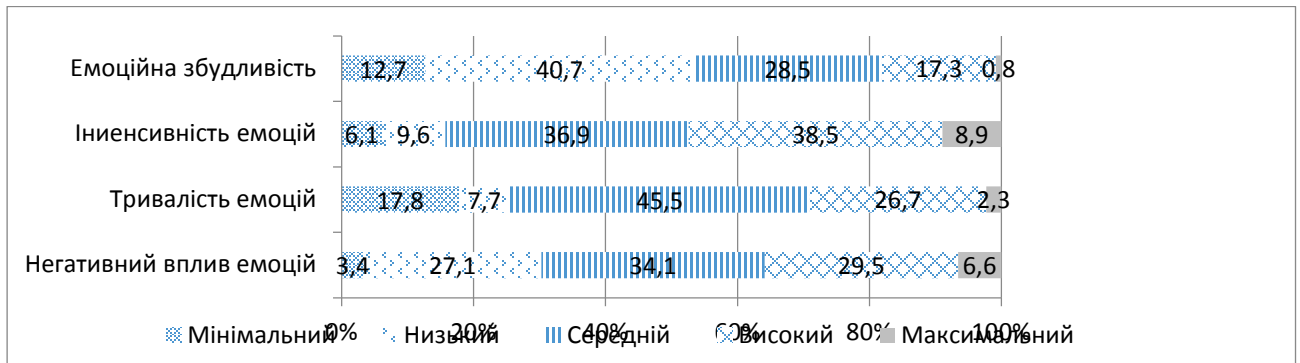

Рис.2. Рівні вираженості характеристик емоційності у %

Найвищий рівень вираженості досліджуваних характеристик було виявлено у студентів ППФ: їх значення досягали: емоційної збудливості – 3,8 бала; інтенсивності емоцій – 5,5 бала; тривалості емоцій – 3,3 бала; негативного впливу емоцій на ефективність діяльності та спілкування – 4,1 бала (рис.3).

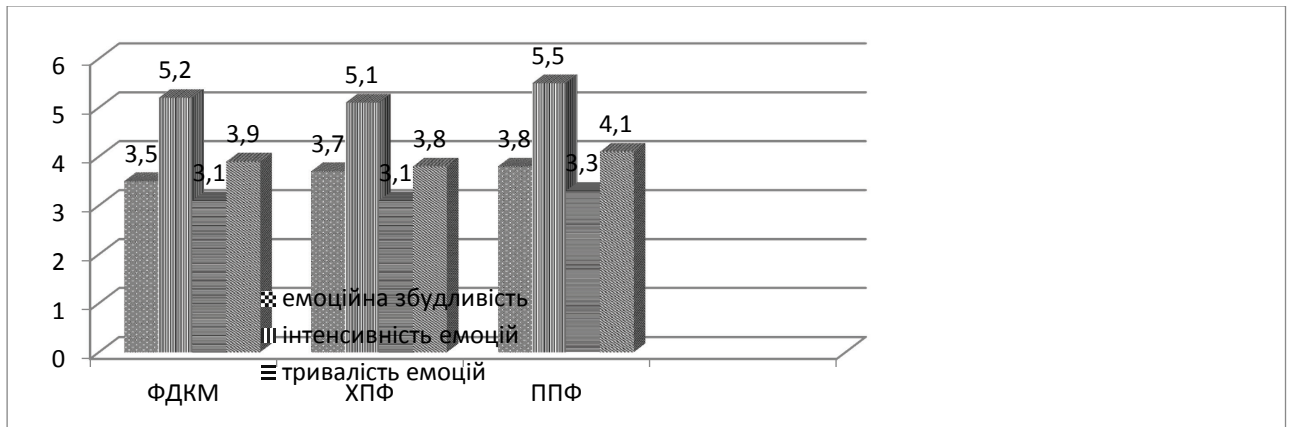

Рис.3. Середні арифметичні значення результатів самооцінки характеристик емоційності студентів ППФ, ХПФ, ФДКМ

При цьому, як засвідчили результати статистичної перевірки взаємозв'язку між характеристиками емоційності, отримані з допомогою коефіцієнта кореляції Пірсона (при ступені свободи $df=300$, рівні значимості $p \leq 0,05$ та критичному значенні $r = 0,124$), між ними існує такий зв'язок:

- при підвищенні рівня емоційної збудливості підвищується рівень інтенсивності емоцій (0,5239), тривалості емоцій (0,2994), негативного впливу на ефективність діяльності та спілкування (0,3766) та навпаки;
- при збільшенні інтенсивності емоцій підвищується їх тривалість (0,3828), та посилюється їх негативний вплив на ефективність діяльності та спілкування (0,3357) та навпаки;
- при збільшенні тривалості емоцій зростає їх негативний вплив на ефективність діяльності та спілкування (0,3415) (табл. 1).

Таблиця 1

Кореляційний зв'язок між характеристиками емоційності

Основні показники	Інтенсивність емоцій	Тривалість емоцій	Негативний вплив емоцій на ефективність діяльності та спілкування
емоційна збудливість	0,5239	0,2994	0,3766
інтенсивність емоцій	-	0,3828	0,3357
тривалість емоцій	-	-	0,3415

З метою виявлення характеру взаємозв'язку між емоційними переживаннями студентів та результативністю їх діяльності нами було здійснено аналіз результатів підсумкового контролю студентів, виявлено рівні їхніх навчальних досягнень, коефіцієнти засвоєння навчального матеріалу з дисциплін, що входили до навчальних планів, та рівні навченості

Так, результати підсумкового контролю свідчили про відповідність стандартам якості освіти – значення середнього бала студентів, охоплених експериментом досягло 79, а їх успішність становила 65% (якісна) та 91,6% (абсолютна). При цьому аналіз відносних відхилень рівнів навчальних досягнень студентів від середнього балу засвідчив, що середній бал студентів ППФ та ФДКМ був нижчим за середнє значення відповідно на 7,5% та 2,5% у той час, коли аналогічний показник студентів мистецьких спеціальностей (ХПФ) перевищував середнє значення на 5%. Розрахунок коефіцієнтів засвоєння навчального матеріалу (за формулою $K = p/N$ (де: p – кількість балів, отриманих студентом; N – максимально можлива кількість балів) дав змогу констатувати переважно середній рівень засвоєння змісту навчання виявити ти – середнє значення цього показника дорівнювало 0,8. Аналіз розподілу оцінок за факультетами засвідчив, що такий результат був отриманий за рахунок порівняно більшої кількості оцінок, які забезпечували середній та достатній рівні навчальних досягнень (див. табл. 2).

Таблиця 2

Розподіл значення коефіцієнта засвоєння навчального матеріалу

Факультет	Середнє значення показника (по факультетах)
ППФ	0,76
ХПФ	0,84
ФДКМ	0,78
Середнє значення коефіцієнту засвоєння навчального матеріалу студентами	0,80

Зауважимо, що дещо нижче значення досліджуваного коефіцієнта було зафіксовано в студентів ППФ (0,76) та ФДКМ (0,78).

Дослідження рівнів навченості (здатності студентів оволодівати заданим змістом освіти), що здійснювалось за методикою В.Симонова в адаптації Г.Єльнікової, базувалось на узагальненні результатів оцінювання модульних контрольних робіт на трьох рівнях вимог відповідно до таких фіксованих критеріїв оцінки:

- *першого рівня*, для якого є характерним розподіл оцінок: 90-100 балів – 100% навченості, 74-89 балів – 64% навченості, 60-73 бали – 36% навченості;
- *другого рівня* з розподілом оцінок: 90-100 балів – 64% навченості, 74-89 балів бали – 36% навченості, 60-73 бали – 16% навченості;
- *третього рівня* з розподілом оцінок: 90-100 балів – 36% навченості, 74-89 – 16% навченості, 60-73 бали – 4% навченості.

На підставі проведених підрахунків (результати див. у табл. 3) було виявлено, що найнижчими кількісними показниками навченості визначались студенти ППФ (0,53) та ФДКМ (0,56), а найвищими – студенти ХПФ (0,73). Водночас аналіз кореляційних зв'язків впливу характеристик емоційності на коефіцієнт засвоєння навчального матеріалу (при ступені свободи $df=300$, рівні значимості $p \leq 0,05$ та критичному значенні $r=0,124$) дав змогу стверджувати, що його підвищення (отже, й покращення результатів навчальної діяльності студентів) залежить від зниження рівнів вираженості гніву і страху, а також зниження рівнів інтенсивності та тривалості емоцій. Тобто існує прямий зв'язок між переживаннями зазначеної модальності та результатами навчання, які виявились порівняно нижчими у студентів ППФ та ФДКМ.

Таблиця 3

Показники рівнів навченості студентів

Рівень вимог	Розподіл показника за факультетами (у %)		
	ППФ	ХПФ	ФДКМ
I	0,56	0,74	0,59
II	0,31	0,44	0,33
III	0,13	0,22	0,14
Фактична навченість студентів	0,53	0,73	0,56

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Отже, ми отримали експериментальне підтвердження щодо наявності впливу емоційних переживань на результативність

навчальної діяльності студентів, оскільки показники результативності навчальної діяльності студентів ППФ та ФДКМ, які характеризуються дещо вищим рівнем виявлення зазначених емоційних явищ, виявились нижчими від показників студентів інших факультетів. Відповідно перспективним бачиться подальше дослідження зв'язку між емоційними переживаннями студентів та змістом і характером їхньої професійної підготовки за спеціальностями.

На наш погляд, підвищення результативності навчальної діяльності студентів можна досягнути шляхом реалізації корекційної програми з оптимізації їхніх емоційних переживань та подолання негативного впливу цих феноменів на результати навчання.

Список використаних джерел

1. Варій М. Й. Розуміння емоцій і почуттів / М. Й. Варій, В. Л. Ортинський // Основи психології і педагогіки : навч. посіб. – Київ : Центр учб. літ., 2007. – С. 110–117.
2. Додонов Б. И. Эмоция как ценность / Б. И. Додонов // Психология мотивации и эмоций : учеб. пособ. / ред. : Ю. Б. Гиппенрейтер, М. Б. Фаликман. – изд. 2-е, стереотип. – М. : ЧеРо ; Омега-Л ; МПСИ, 2006. – С. 273–285. – (Хрестоматия по психологии).
3. Крюгер Ф. Сущность эмоционального переживания / Ф. Крюгер // Психология эмоций : тексты / под ред. : В. К. Вилюнаса, Ю. Б. Гиппенрейтер. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1984. – С. 108–120.
4. Лерш Ф. Розуміння особи у психології / Ф. Лерш // Гуманістична психологія. Т. 1. Гуманістичні підходи в західній психології ХХ ст. / за ред. : Р. Трача, Г. Балла. – Київ : Пульсари, 2001. – С. 93–109.
5. Райгородский Д. Я. Практическая психодиагностика. Методика и тесты / Д. Я. Райгородский. – М. : Изд-во Бахрах-М, 2011. – 672 с.
6. Садовий М. І. Діагностика научуваності студентів як чинник підвищення ефективності освіти / М. І. Садовий // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. – 2011. – № 10. – С. 69–73.
7. Семиченко В. А. Психология эмоций / В. А. Семиченко. – Луганск : НПФ «Осирис», 1996. – 67 с.

References

1. Varii M. Y. Rozuminnia emotsii i pochuttiv / M. Y. Varii, V. L. Ortynskiy // Osnovy psykholohii i pedahohiky : navch. posib. – Kyiv : Tsentr uchb. lit., 2007. – S. 110–117.
2. Dodonov B. Y. Emotsyia kak tsennost / B. Y. Dodonov // Psykholohyia motyvatsyy u emotsyi : ucheb. posob. / red. : Yu. B. Hyppenreiter, M. B. Falykman. – yzd. 2-e, stereotyp. – M. : CheRo ; Omega-L ; MPSY, 2006. – S. 273–285. – (Khrestomatyia po psykholohyy).
3. Kriuher F. Sushchnost emotsyonalnoho perezhyvanyia / F. Kriuher // Psykholohyia emotsyi : teksty / pod red. : V. K. Vyliunasa, Yu. B. Hyppenreiter. – M. : Yzd-vo Mosk. un-ta, 1984. – S. 108–120.
4. Lersh F. Rozuminnia osoby u psykholohii / F. Lersh // Humanistychna psykholohiia. T. 1. Humanistychni pidkhody v zakhidnii psykholohii XX st. / za red. : R. Tracha, H. Balla. – Kyiv : Pulsary, 2001. – S. 93–109.
5. Raihorodskiy D. Ya. Praktycheskaia psykhodiahnostyka. Metodyka u testy / D. Ya. Raihorodskiy. – M. : Yzd-vo Bakhrakh-M, 2011. – 672 s.
6. Sadovyi M. I. Diahnostyka nauchuvanosti studentiv yak chynnyk pidvyshchennia efektyvnosti osvity / M. I. Sadovyi // Naukovy zapysky NDU im. M. Hoholia. – 2011. – № 10. – S. 69–73.
7. Semychenko V. A. Psykholohyia emotsyi / V. A. Semychenko. – Luhansk : NPF «Osyrys», 1996. – 67 s.

O. V. Dzhezhera THE DETERMINISTIC INFLUENCE OF EMOTIONAL EXPERIENCES ON THE RESULTS OF EDUCATIONAL ACTIVITY IS SUBSTANTIATED

The article analyzes one of the possibilities of humanization of the educational process in the institution of higher education, due to the connection between the peculiarities of students' emotional experience and their personal achievements in educational activities. The properties of emotional experience are used to use sensory-emotional phenomena for the analysis of internal and external influences, to identify their meaning and significance and to form the attitude of the individual to these influences, which leads to determination of the functioning of the psyche from the side of emotional experiences and determines the effectiveness of individual activity.

In order to prove the above opinion, the data of the conducted experimental research on the performance indicators of students' studies, the content of their emotional experiences and the correlation between these indicators, which confirm the existence of the determinant influence of emotional experiences

on the results of educational activities, is presented. Based on the analysis of these experimental data, it has been established that there is a direct connection between the experiences of a particular modality (in particular anger and fear), as well as the intensity and duration of emotional experiences and the results of student learning activities.

It is concluded that the improvement of such results can take place subject to the correction of the content of emotional experiences and the reduction of intensity and duration of emotions. It is suggested that increasing the effectiveness of educational activities of students can be achieved through the implementation of a corrective program to optimize emotional experiences and overcome their negative impact on learning outcomes.

Key words: educational activity of students, emotional experience, effectiveness of educational activity, factor, determinant influence.

УДК 159.9

Л. П. ЖУРАВЛЬОВА, Н. В. МУЖАНОВА

ДИНАМІКА ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ УЧАСНИКІВ СУБКУЛЬТУР

Стаття присвячена аналізу змін в ціннісно-смысловій сфері особистості, яка є залученою до субкультури. Проведено теоретичний аналіз досліджень і публікацій, розглянуто основні підходи до вивчення ціннісно-смысловій сфері особистості. Подано емпіричні дані дослідження ціннісно-смысловій сфері представників неформальних субкультур двох вікових груп (підлітків та дорослих). Встановлено достовірно значущі відмінності в смисложиттєвих орієнтаціях досліджуваних. Учасники неформальної субкультури вважають своє життя менш осмисленим ($p \leq 0,01$), спрямованим ($p \leq 0,01$), наповненим ($p \leq 0,01$) і структурованим ($p \leq 0,01$), порівняно зі звичайними громадянами. Онтогенетична динаміка показників смисложиттєвих орієнтацій жінок, які належать до неформальних субкультур, є значно стрімкішою порівняно з аналогічними показниками «неформалів»-чоловіків. Виявлено відмінні ознаки ціннісних орієнтацій учасників субкультури, відносно звичайних громадян.

Система термінальних цінностей «неформалів» переважно співпадає з системою цінностей «звичайних громадян», а їх інструментальні цінності здебільшого відрізняються. Відмінності в структурі цінностей стосуються їхньої спрямованості: члени субкультури є переважно індивідуально орієнтованими, а пересічні люди – більш соціально спрямовані. Підтверджено вплив субкультурного середовища на ціннісно-смыслову сферу його представників.

Ключові слова: смисложиттєві орієнтації, цінності, термінальні цінності, інструментальні цінності, ціннісно-смыслова сфера, підлітковий вік, дорослий вік, неформальна субкультура, онтогенетична динаміка.

Статья посвящена анализу изменений в ценностно-смысловой сфере личности, которая является вовлеченной в субкультуры. Проведен теоретический анализ исследований и публикаций, рассмотрены основные подходы к изучению ценностно-смысловой сферы личности. Представлены эмпирические данные исследования ценностно-смысловой сферы представителей неформальных субкультур двух возрастных групп (подростков и взрослых). Установлено достоверно значимые различия в смысловых ориентациях испытуемых. Участники неформальной субкультуры считают свою жизнь менее осмысленной ($p \leq 0,01$), направленной ($p \leq 0,01$), наполненной ($p \leq 0,01$) и структурированной ($p \leq 0,01$), в сравнении с обычными гражданами. Онтогенетическая динамика показателей смысловых ориентаций женщин, принадлежащих к неформальным субкультурам, является более стремительной, по сравнению с аналогичными показателями «неформалов»-мужчин. Выявлены отличительные признаки ценностной структуры участников субкультуры, относительно обычных граждан.

Система терминальных ценностей «неформалов» преимущественно совпадает с системой ценностей «обычных граждан», а их инструментальные ценности преимущественно отличаются. Различия в структуре ценностей касаются их направленности: члены субкультуры являются преимущественно индивидуально ориентированными, а обычные люди, в большинстве своем, – социально направлены. Подтверждено влияние субкультурной среды на ценностно-смысловую сферу ее представителей.

Ключевые слова: смысловые ориентации, ценности, терминальные ценности, инструментальные ценности, ценностно-смысловая сфера, подростковый возраст, взрослый возраст, неформальная субкультура, онтогенетическая динамика.

З М І С Т

Павелків Р.В. Рефлексія як механізм особистісно-професійного становлення майбутніх вчителів.....	5
Артемова О.І. Соціально-психологічні чинники входження молоді у субкультурний простір.....	11
Бабій М. Ф. Розвиток інтелектуальних здібностей у процесі навчально-ігрової взаємодії.....	15
Безлюна В.І., Осмак Л.П. Психологічний аналіз стратегій міжособистісної взаємодії підлітків.....	20
Богач О.В., Кіршо С.М. Психологічні передумови порушення академічної доброчесності у студентській спільноті.....	26
Волинець Н.В. Порівняльний аналіз особливостей особистісного благополуччя прикордонників та фахівців інших професійних спільнот в залежності від стажу роботи.....	33
Вронська В.М. Особливості психологічної компетентності медичної сестри дошкільного навчального закладу.....	41
Главінська О.Д., Новік Л.О. Усвідомлення майбутніми психологами професійної належності.....	45
Дерев'яно Н.З. Роль інклюзивного освітнього середовища для розвитку просоціальної поведінки підлітків.....	50
Джеджера К.В. Комунікативні уміння як чинник конкурентоспроможності майбутнього вихователя.....	55
Джеджера О.В. Емоційне переживання як детермінуючий чинник результативності навчальної діяльності студентів.....	60
Журавльова Л.П., Мужанова Н.В. Динаміка ціннісно-сислової сфери учасників субкультур.....	66
Злагодох В.В., Буняк А.С. Психологічні особливості самоставлення у підлітків з проявами віктимної поведінки.....	71
Ivashkevych E., Yatsjuryk A. The diagnostics of the development of social intelligence of the person using proverbs and sayings.....	77
Ічанська О.М., Гірчук О.В. Особливості емпатії студентів-психологів на різних етапах професійної підготовки.....	82
Камінська О.В., Дружиніна І.А. Динаміка ціннісних орієнтацій студентів-психологів під час навчання у ЗВО.....	87
Камшеко К.І. Теоретична модель суб'єктивного благополуччя гомосексуальної особистості.....	93
Каряка І.В. Гендерні ознаки прояву стресостійкості працівників авіаційних організацій.....	98
Кириченко В.В. Інваріантна модель фахових компетентностей державного службовця.....	103
Корчакова Н.В. Психологічні механізми вікової генези просоціальності особистості.....	108
Коць М.О., Ятчук Т.М. Специфіка діагностики особистісної сфери підлітків з особливими освітніми потребами.....	115
Кравченко С.І. Трактатування явищ суспільної єдності в сучасній психології.....	121
Крижановська З.Ю., Мірченко С. Мотиваційний компонент самореалізації в спортивній діяльності.....	127
Кулакова Л.М., Кулаков Р.С. Гідність та мораль: філософсько-психологічний зміст.....	131
Литвиненко С.А., Ямницький В.М. Психотерапія дітей та підлітків: традиції та сучасні підходи.....	137
Магдисюк Л.І., Павлова Б.В., Пасічко В.В. Міжособистісне спілкування та його вплив на функціонування осіб пізньої зрілості.....	142
Магдисюк Л.І., Рубцова І.О. Психологічні особливості виникнення тривожності у безробітних.....	147
Маслова В.А. Соціально-психологічні чинники забезпечення саморегуляції емоційних станів менеджерів освіти.....	152
Михальчук Н.О., Примачок Л.Л. Психологічні особливості корекції психомоторних розладів у хворих із ішемічним інсультом.....	158
Мушкета Р., Кіндрат П.В., Демчук О.О. Педагогічні впливи у спортивних неформальних угрупованнях як метод соціалізації молоді.....	164
Назаревич В.В., П'ясецька О.В. Остракізовані ознаки аутоагресивної поведінки підлітків.....	168
Павелків В.Р. Зміна рівня вираженості особистості деструкцій у представників молодіжних субкультур після впровадження превентивно-корекційної роботи.....	176
Подкопасва Ю.В., Гірчук О.В. Умови формування та трансформації самоставлення у дітей і підлітків.....	184
Рудь Г.В. Дослідження феномену прокрастинації в юнацькому віці.....	190

Сечейко О. В. Динаміка прогнозування персонального професійного майбутнього студентами-психологами.....	196
Скрипка А.І. Теоретико-методологічні проблеми дослідження ставлення підлітків до учасників булінгу (на прикладі учнів військового ліцею).....	203
Созонюк О. С. Методологічні основи структурно-функціональної моделі психологічної культури вчителя початкової школи.....	207
Сторож О. В. Теоретичний аналіз етапів творчої соціалізації особистості.....	212
Трибулькевич К. Г. Молодіжні організації та субкультури в українській незалежній державі: потенціал впливу на становлення особистості студентського лідера.....	217
Хомич І. С. Особливості соціально-психологічної компетентності молодших школярів у сфері нормовідповідності власної поведінки.....	223
Шевченко Р. П. Субдепрессивное состояние у студентов высших учебных заведений специальности морского и речного транспорта.....	228
Яцина О. Ф. Практики батьківства і «не-батьківства»: реалії постмодерної соціальності.....	233
Відомості про авторів	240

Наукове видання

ПСИХОЛОГІЯ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник наукових праць

Випуск 12

Упорядники:

проф. Павелків Р. В., проф. Корчакова Н. В.

Науково-бібліографічне редагування:

наукова бібліотека РДГУ

П-86 **Психологія: реальність і перспективи:** зб. наук. пр. Вип. 12 / упоряд.: Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова ; ред. кол. : Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова, В. І. Безлюдна. – Рівне : РДГУ, 2019. – 244 с.

УДК 159.9+316.6

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2019

Підписано до друку 28.05.2019 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний. Гарнітура "Times New Roman". Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 28,37. Наклад 300. Зам. № 42.

Надруковано в друкарні видавництва «Волинські обереги».

м. Рівне, вул.16 Липня, 38;тел./факс (0362) 62-03-97

e-mail:oberegi97@ukr.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи
ДК №270 від 07.12.2000 р.